

МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ЗМІНІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1. Вступ

Сучасний стан економічних відносин характеризується досить швидкими темпами розвитку, що призводить до глобалізації світової економіки і відкриває перед нашою державою великі можливості щодо розвитку власної економіки. Україна хоч і досить недавно стала незалежною державою, проте вже чимало зробила для того, щоб стабілізувати свою економіку, залучити іноземних інвесторів та заявила про себе як країна з досить могутнім потенціалом.

На сучасному етапі розвитку економіки Україна не здатна розвиватися ізольовано. Посилення інтеграційних процесів на макро- та мікрорівні пояснюється зростаючою взаємозалежністю економік окремих країн і має прояв в укладенні багатосторонніх угод щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Членство в СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство. Тому вступ України до СОТ є важливим досягненням зовнішньоекономічної політики України й розглядається як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі. Але не можна однозначно говорити лише про позитивні наслідки чи про негативні.

Слід зазначити, що від'ємне сальдо торговельного балансу є нормальним явищем для країн, які тільки вступили до СОТ (табл. 1).

З огляду на дані таблиці можна ствердити, що за п'ятирічний період після інтеграції до системи СОТ жодній з країн — Болгарія, Чехія, Угорщина, Румунія, Словаччина — не вдалося кардинально наростити обсяги експорту та зберегти відносно сталі обсяги імпорту. Фактично це демонструє суттєве розширення ринків збуту торговельних партнерів СОТ за рахунок нових членів. Відомо, що країни, які вступили до СОТ, у перші рік-два втрачають у зростанні валового внутрішнього продукту (ВВП). Однак потім національний показник сукупного випуску зростає на 10 — 20 % швидше, ніж до вступу в організацію [3].

Вступ до СОТ у цих країнах супроводжувався різким зростанням прямих іноземних інвестицій. Але Україна вступила в СОТ в період початку світової фінансової кризи, тому сподіватися на це явище приблизно рік Україна не може.

Вимоги ж МВФ до формування позитивного сальдо торговельного балансу суперечать стану зовнішньоторговельної політики країни, яка є членом СОТ, тому Україна у цій ситуації перебуває між двох вогнів. З одного боку, Україні необхідний валютний кредит, але їй важко утримувати позитивне сальдо торговельного балансу, з другого — вимоги СОТ не передбачають засобів захисту

внутрішнього ринку. Але уряд України таки пішов на антикризовий засіб — підвищення ввізного мита на деякі групи товарів. СОТ, у свою чергу, пообіцяла прийняти аналогічні санкції для товарів з України.

На внутрішньому ринку спостерігається тенденція зниження попиту щодо імпортованих товарів за рахунок падіння платоспроможності населення, знецінення національної валюти.

Для проведення політики захисту внутрішнього ринку вітчизняних виробників й споживачів, наприклад, Польща використовує особистий підхід до кожної країни:

— у випадку ввозу продукції з країн, з якими немає угод про співробітництво або відсутні сертифікати походження продукції, установлюється тарифна ставка, що становить від 20 до 100 %, а на деяку продукцію складає 395 % (група 22.08 ТН ЗЕД — спирт етиловий);

— для країн, з якими укладені двосторонні угоди (до них належить і Україна) діє пільгова тарифна ставка, що майже в 3 рази менша, ніж у першому випадку;

— для країн-членів СОТ, які також є членами ЄС, NAFTA, CEFTA, та країн, з якими укладені угоди про вільну торгівлю, установлюються менші пільгові ставки, ніж для країн, що не входять в СОТ.

Україна може впроваджувати подібну систему захисту вітчизняного товаровиробника, пристосовуючи її до своїх економічних особливостей, тобто підтримки пріоритетних для економіки галузей [2].

Іншим виходом з цього становища є впровадження прихованого протекціонізму, тобто впровадження внутрішніх податків на споживання імпортованих товарів чи надання пільг деяким пріоритетним галузям економіки України. Але вимоги МВФ для отримання валютного кредитування зачіпають систему пільг, тому що зменшення певних митних податків повинно компенсуватися скасуванням ряду пільг щодо податку на додану вартість та впровадження ряду акцизів.

Невизначеність сучасної світової економіки, вступ до СОТ під час кризи, падіння національного добробуту та відсутність стабільності сприяє і процвітанню злочинів у сфері експортно-імпортованих операцій, велику частку яких можна віднести на ухилення від сплати податків (мита), що призводить до недобору коштів до Держбюджету України. Головним чином це заниження митної вартості товарів та контрабанда.

Уся діяльність митниці спрямована на забезпечення дотримання державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, а також громадянами прав і обов'язків в сфері митної справи, тому одним з головних напрямків її діяльності повинна стати процедура визначення та контролю митної вартості товарів.

Таблиця 1

Динаміка сальдо торгівельного балансу окремих європейських країн, що приєднались до СОТ у 1995 — 1996 рр., млн. євро [1].

Країна Рік	Болгарія	Чехія	Угорщина	Польща	Румунія	Словаччина
1996	-234,4	-2902,0	-1933,0	-4781,1	-1810,1	-148,1
1997	6,8	-4140,3	-1869,5	-14685,8	-2511,9	-1820,0
1998	-634,7	-2174,3	-2394,4	-16393,9	-3156,9	-2094,2
1999	-1406,2	-1746,6	-2796,8	-17421,8	-1773,8	-1025,5
2000	-1831,0	-3393,0	-4311,7	-18739,2	-2909,1	-994,5

У практиці й теорії не існує методології прогнозу поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики. Це обумовлено тим, що митна вартість товарів є специфічною категорією, на яку впливає чимало факторів. Особливо це важливо для прогнозу поведінки суб'єктів при зміні податкового навантаження, що актуально в сучасних умовах, коли митні ставки то зростають, то зменшуються. Україна перебуває в стадії невизначеності митної політики. З одного боку, країна приєдналась до СОТ, з іншого, криза вимагає від уряду шляхів щодо захисту національних товаровиробників, тобто прогнозування поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при змінні податкових ставок та напрямів визначення можливості переходу суб'єктів від одного режиму декларування митної вартості товарів до іншого є актуальним напрямом дослідження у сучасні часи, тому що дозволить визначити межу виникнення бажання в підприємців перейти до «тіньового» сектору економіки.

Питанням дослідження та прогнозування тенденцій поведінки суб'єктів підприємницької діяльності займалися багато вчених: В.І. Ляшенко [3], І.М. Остапенко [4], В.П. Маслов [5], О.Л. Боровик [6], Е.С. Ветенець [7], Хемди А. Таха [8]. Але ці вчені не приділили уваги прогнозуванню поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, тобто ніхто з них не розробив методіку прогнозу дій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під впливом зміни державної митної політики.

2. Мета

Метою статті є розробка методів прогнозування тенденцій поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під впливом зміни державної митної політики на прикладі прогнозу дії експортерів-імпортерів при переході держави від політики вільної торгівлі до протекціонізму й навпаки.

3. Результати досліджень.

Для розробки шляхів контролю за правильністю та

достовірністю визначення митної вартості товарів необхідно врахувати можливість переходу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності від одного засобу декларування митної вартості до іншого при зміні митної політики держави, що передбачає, у свою чергу, зміну митно-тарифного та нетарифного регулювання.

Для розв'язання поставленого завдання доцільно використати метод експертних оцінок для складання анкети опитування декларантів (суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності), статистичний аналіз для складання матриці ймовірностей переходу та моделі марковських процесів для прогнозування ймовірності використання схем «білого», «сірого» та «чорного» експорту (імпорту), стану банкрутства та переорієнтації сфери діяльності.

Експертами необхідно залучати респондентів з різних регіонів України, які можуть бути і декларантами, і представниками митних органів, незалежними експертами з цього питання. Опитування доцільно здійснити з використанням методу анкетування. Питання в анкеті доцільно сформулювати і ситуаційними, тобто характеризувати перехід від одного стану економіки до іншого, й оцінюючими фактичний стан системи.

Слід зазначити, що складання матриці ймовірностей переходу з одного стану до іншого за допомогою експертних оцінок можливе з використанням відповідей на питання, які різняться за своєю структурою та побудовою. Прикладом питання, яке буде оцінене експертами й даватиме можливість виявити ймовірність переходу з протекціонізму до вільної торгівлі є таке: «Розставте пріоритети ваших можливих дій при зниженні митних ставок на 5 % на експорт (імпорт) деяких видів товарів (насіння, шкіра, худоба, газ, нафта та вуглеводні в газоподібному стані тощо). При цьому респонденту буде запропоновано розставити ранги (оцінки) можливих шляхів їх поведінки у відповідній таблиці:

Декларування митної вартості згідно з всіма вимогами чинного законодавства	Зниження митної вартості товарів	Пошук і використання „інших” шляхів митного оформлення й контролю	Переорієнтація сфери діяльності, банкрутство

На основі даних анкетування можна оцінити такі ймовірності: S_1 — декларування митної вартості згідно з вимогами законодавства; S_2 — заниження митної вартості; S_3 — пошуку й використання «інших» шляхів митного оформлення й контролю; S_4 — резервний стан (банкрутство, вихід з ринку, переорієнтація на новий вид діяльності).

Доцільно розглянути систему поведінки декларантами двома блоками. У першому розглянути ситуацію переходу від вільної торгівлі до політики протекціонізму, у другому — навпаки (перехід від протекціонізму, який існує під час кризи, до вільної торгівлі).

Загальна кількість отриманих анкет склала 165.

Далі для складання прогнозу використаємо модель марковських процесів. Основою прогнозування змін структури є положення теорії ланцюгів А.А. Маркова, яка дозволяє розглядати зміни структури сукупності як ймовірнісний процес: імовірність знаходження системи у тому чи іншому стані у певний час визначаються характером розподілу ймовірностей перебування її в окремих станах в попередніх періодах і ймовірностями зміни цих станів до даного періоду часу чи етапу розвитку.

Ймовірності змін станів постають у формі матриці P , елементи якої (P_{ij}) визначають імовірність переходу об'єкту зі стану i в стан j за один крок розвитку. При переході від режиму вільної торгівлі до режиму протекціонізму держава застосовує ряд протекціоністських заходів. Для прикладу візьмемо впровадження цих заходів в три етапи: у моменти часу t_1, t_2, t_3 .

Можлива поведінка суб'єктів ЗЕД:

S_1 — суб'єкт декларує митну вартість згідно з всіма вимогами законодавства;

S_2 — суб'єкт занижує митну вартість;

S_3 — суб'єкт шукає й використовує «інші» шляхи митного оформлення й контролю;

S_4 — резервний стан (банкрутство, вихід з ринку, переорієнтація на новий вид діяльності).

При цьому система поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики містить можливість переходу суб'єкту від одного режиму декларування до іншого й можливість переходу в перший стан (декларування відповідно до чинного законодавства) при зміні митної політики (Рис. 1).

Цю систему поведінки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності в рамках дослідження поділили умовно також на два блоки. Перший — це перехід від вільної торгівлі до протекціонізму, другий — від протекціонізму до вільної торгівлі.

При аналізі блоку 1, який характеризує поведінку декларанта при переході від вільної торгівлі до протекціонізму, було визначено:

1. Вектор ймовірностей початкового стану системи має вигляд: $\Pi(0) = (p_1^0, p_2^0, \dots, p_4^0) = (0,7; 0,2; 0,06; 0,04)$, тобто 70% експертів вважають, що 70% декларантів перебувають в стані декларування товару згідно з вимогами законодавства; 20% — декларування товарів з заниженням митної вартості; 6% — ввозить товар нелегально; 4% — перебувають в стані банкрутства чи шукає шляхи переорієнтації сфери діяльності. Формування вектору початкового стану можливо здійснювати за статистичними даними митниці (кількості правопорушень), але тоді прихо-

вана частка правопорушень не буде визначена, тому доцільно використовувати саме метод експертних оцінок.

2. Матриця переходу $P = \{p_{ij}\}$, де p_{ij} — умовна ймовірність переходу зі стану i до стану j . При цьому $\sum_{i=1}^4 P_{ij} = 1$.

3. Матриця ймовірностей переходу побудована за результатами експертних оцінок та має такий вигляд:

$$\|p_{ij}\| = \begin{pmatrix} 0,45 & 0,3 & 0,1 & 0,15 \\ 0,05 & 0,55 & 0,3 & 0,1 \\ 0,05 & 0,05 & 0,85 & 0,05 \\ 0,1 & 0,1 & 0,1 & 0,7 \end{pmatrix}$$

Блок II, який характеризує перехід від політики протекціонізму до вільної торгівлі, містить такі первинні дані:

1. Вектор ймовірностей початкового стану системи складає: $\Pi(0) = (p_1^0, p_2^0, p_3^0, p_4^0) = (0,5; 0,3; 0,05; 0,15)$.

2. Матриця ймовірностей переходу побудована за результатами експертних оцінок та має такий вигляд:

$$\|p_{ij}\| = \begin{pmatrix} 0,9 & 0,05 & 0,04 & 0,01 \\ 0,7 & 0,2 & 0,05 & 0,05 \\ 0,3 & 0,35 & 0,3 & 0,05 \\ 0,8 & 0,1 & 0,05 & 0,05 \end{pmatrix}$$

Так, при переході від вільної торгівлі до протекціонізму відповідно до результатів опитування декларантів ймовірності переходу мають такий вигляд (рис. 2).

Позначимо p_{ij} — ймовірності переходу системи з одного стану i в стан j .

Ймовірність переходу має такі значення:

$$P_{11} = 0,45; P_{12} = 0,3; P_{13} = 0,1; P_{14} = 0,15 \\ P_{21} = 0,05; P_{22} = 0,55; P_{23} = 0,3; P_{24} = 0,1 \\ P_{31} = 0,05; P_{32} = 0,05; P_{33} = 0,85; P_{34} = 0,05 \\ P_{41} = 0,1; P_{42} = 0,1; P_{43} = 0,1; P_{44} = 0,7.$$

Розраховуємо ймовірність після 1 такту розрахунків.

Ймовірність $P_1(1) = \sum_{i=1}^4 P_i(0) * P_{i1}$ та в подальшому ведем розрахунків нових вектору.

Ймовірність стану після перших заходів впровадження протекціонізму визначається за формулу першого рядка матриці:

$$P_1(1) = 0,7 * 0,45 + 0,2 * 0,05 + 0,06 * 0,06 + 0,04 * 0,1 = 0,332; \\ P_2(1) = 0,327; \\ P_3(1) = 0,185; \\ P_4(1) = 0,156$$

Ймовірності стану після другого етапу впровадження протекціонізму:

$$P_1(2) = 0,19; \\ P_2(2) = 0,3; \\ P_3(2) = 0,31; \\ P_4(2) = 0,2.$$

Відповідно ймовірності після третього етапу:

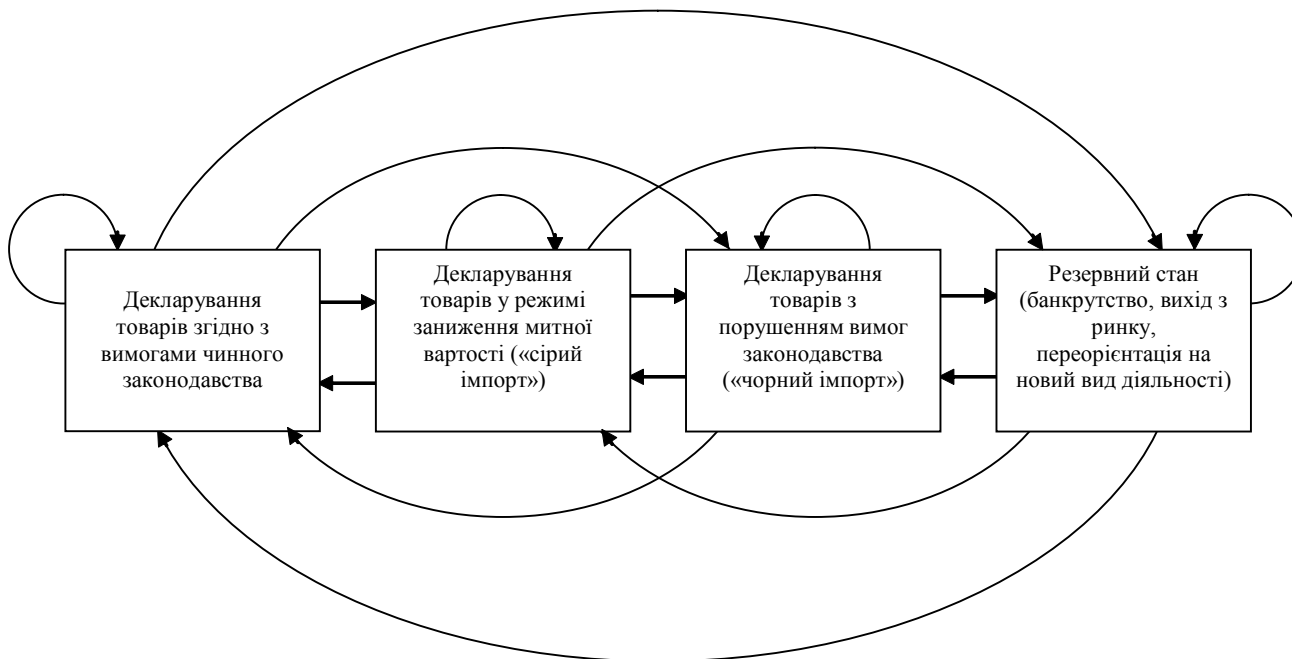

Рис. 1. Модель поведінки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики

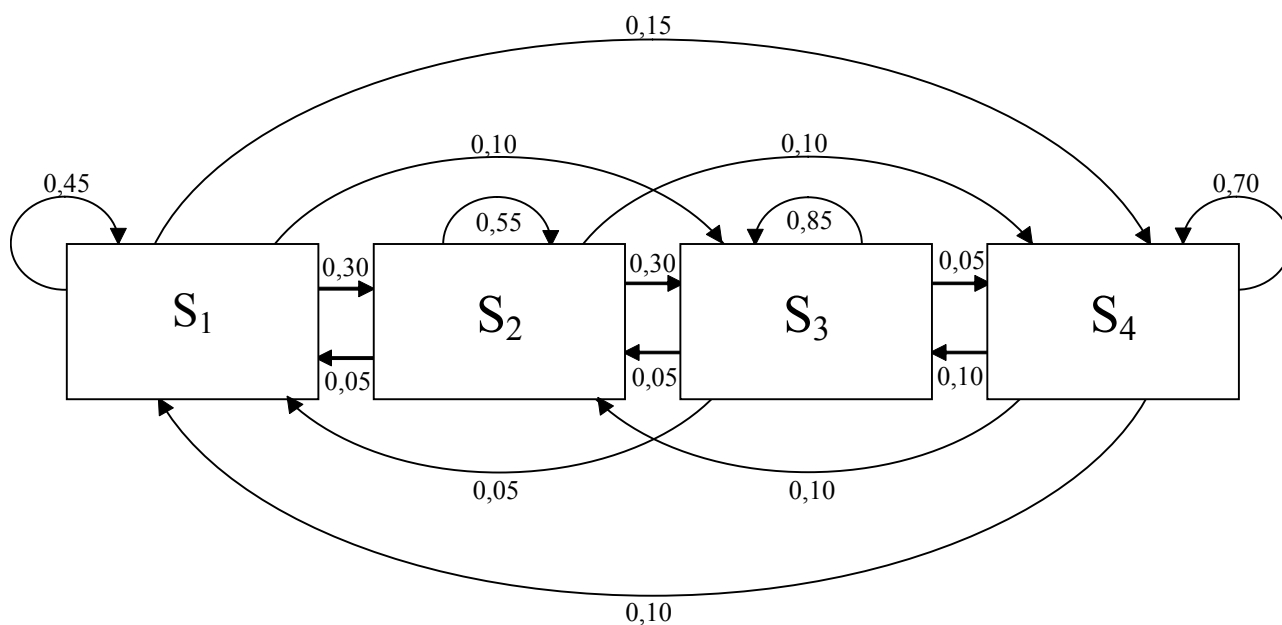

Рис. 2. Модель поведінки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності при переході від політики вільної торгівлі до протекціонізму

$P_1(3) = 0,136;$
 $P_2(3) = 0,26;$
 $P_3(3) = 0,39;$
 $P_4(3) = 0,214.$

З даних розрахунків можна зробити висновок, що після третього етапу переходу (тобто збільшення ставок мита) ймовірність декларування згідно з вимогами законодавства складатиме 13,6 %, спроби занизити митну вартість збільшаться та складуть 26 %. Перехід до незакон-

них шляхів перевезення товарів складатиме 39%, хоча в первинному стані він склав лише 0,6 %.

21,4 % підприємців будуть перебувати в стані банкрутства чи переорієнтування своєї діяльності, хоча їх частка на першому етапі була менша на 4,8%.

Отже, при збільшенні податкового навантаження ймовірність переходу декларанта до пошуку незаконних шляхів ввезення товарів збільшиться майже в 65 разів, що зумовлюється незадоволеністю щодо податкового наван-

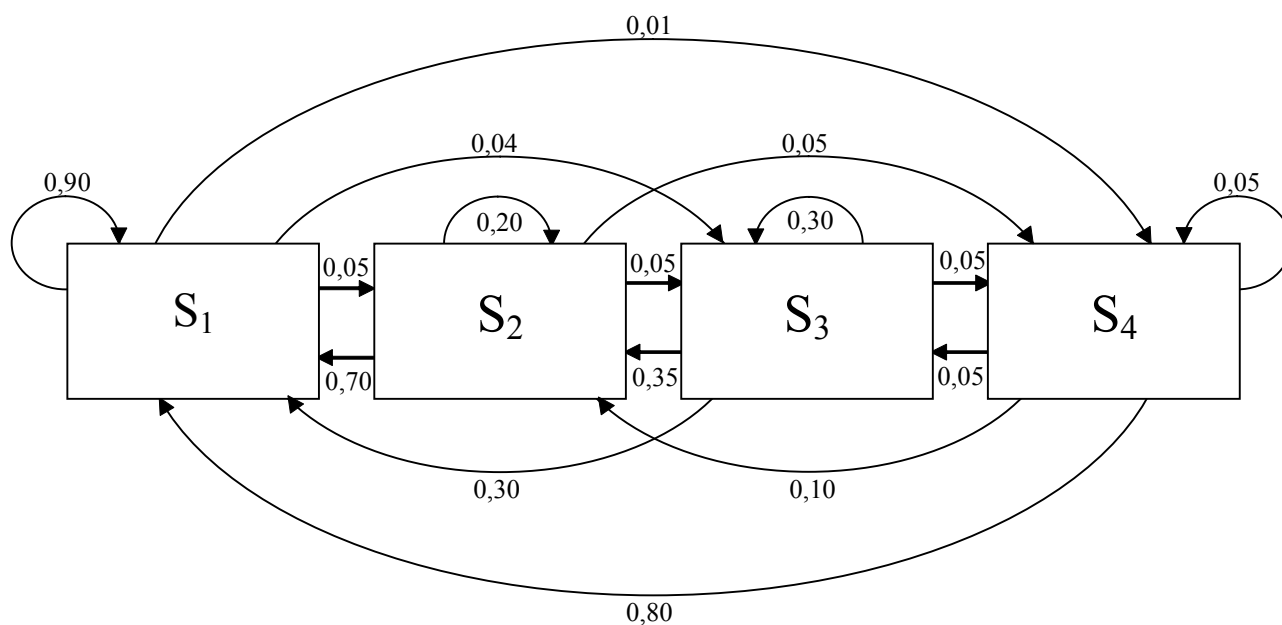

Рис. 3. Модель поведінки суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності при переході від протекціонізму до політики вільної торгівлі

Таблиця 2

Ймовірності поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики держави, %

Етапи впровадження	Перехід від вільної торгівлі до протекціонізму				Перехід від протекціонізму до вільної торгівлі			
	S_1	S_2	S_3	S_4	S_1	S_2	S_3	S_4
1 етап	33,2	32,7	18,5	15,6	79,5	11,75	5,75	3
2 етап	19	30	31	20	83,9	8,64	5,64	1,82
3 етап	13,6	26	39	21,4	84,7	8,1	5,6	1,6

таження; частка підприємств, які будуть шукати нові сфери застосування своєї праці чи перейдуть в стан банкрутства, складатиме 21,4 %, що на 21 % більше, ніж в первинному стані.

Аналогічно можна проаналізувати протилежну ситуацію — **перехід від протекціонізму до вільної торгівлі**, що є дуже актуальним на сучасному етапі інтеграційної політики України.

При переході від протекціонізму до вільної торгівлі відповідно до результатів опитування декларантів ймовірності переходу мають такий вигляд (див. рис. 3).

Відповідно до наданих розрахунків (з урахуванням зміни напрямку розвитку та даних опитування респондентів) можна визначити ймовірності зміни засобів декларування.

Ймовірність стану після перших заходів переходу до політики вільної торгівлі визначається за форму першого рядка матриці:

$$P_1(1) = 0,5 \cdot 0,9 + 0,3 \cdot 0,7 + 0,05 \cdot 0,3 + 0,15 \cdot 0,8 = 0,795;$$

$$P_2(1) = 0,1175;$$

$$P_3(1) = 0,0575;$$

$$P_4(1) = 0,03.$$

Ймовірності стану після другого етапу переходу до політики вільної торгівлі:

$$P_1(2) = 0,839;$$

$$P_2(2) = 0,0864;$$

$$P_3(2) = 0,0564;$$

$$P_4(2) = 0,0182.$$

Відповідно ймовірності після третього етапу:

$$P_1(3) = 0,847;$$

$$P_2(3) = 0,081;$$

$$P_3(3) = 0,056;$$

$$P_4(3) = 0,016.$$

З даних розрахунків бачимо, що після третього етапу переходу ймовірність декларування згідно з вимогами чинного законодавства збільшиться на 34,7 % та відповідно ймовірність порушень митних правил зменшиться на 20,83 % (заниження митної вартості, пошук «інших» шляхів).

Аналізуючи дані результати, можна стверджувати,

що перехід до вільної торгівлі матиме позитивне значення і для декларантів, і для держави, адже ймовірність використання «інших» методів впровадження зовнішньоекономічної діяльності (у тому числі й контрабанди) буде різко падати, що пояснюється тим, що знизиться податковий тиск на підприємців. Має також тенденція зменшення підприємців, які переорієнтовуються на нові сфери діяльності чи перебувають у стані банкрутства, оскільки такий режим сприяє розвитку підприємницької активності.

Висновки.

Державі доцільно враховувати ймовірність застосування різних засобів поведінки декларантів при зміні своєї митної політики. За допомогою даних прогнозів можна розробити інструменти державного впливу на поведінку підприємців. При цьому державні органи влади, які будуть знати поведінку декларантів, можуть оптимізувати свої зусилля в розробці координувати дії в напрямку прискорення чи сповільнення переходу від одного етапу впровадження митної політики до іншого.

Це дозволить скласти правильну послідовність дій в напрямку посилення митного контролю при переході до протекціонізму чи, навпаки, надання вільного руху товарів при іншій політиці.

Запропонована методика не є універсальним інструментарієм, а одним зі шляхів вирішення питання оптимізації дії державних органів влади при переході до нової митної політики. Але вона дозволить оцінити ефективність впровадження митно-тарифних та нетарифних заходів держави, проаналізувати реакцію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що дозволить коригувати впроваджувані зміни для запобігання зниження митної вартості товарів або перехід суб'єктів у «тінь», що, у свою чергу, може відобразитися у недоборі податків та невиконанні планів з наповнення Держбюджету України.

Також можливим варіантом дій держави є врегулювання інтересів підприємців у рамках регуляторної політики. При цьому можливі негативні зрушення (банкрутства, вихід з ринку) можна передбачити та відповідно державні органи влади повинні розробляти коригуючі дії (державні інвестиції, зниження податкового навантаження на групи підприємців, дотації, надання податкового кредиту тощо).

Прогноз тенденцій поведінки декларантів може розроблятися для аналізу та прийняття стратегічних рішень з інших напрямів регуляторного впливу держави: упровадження програм боротьби з контрабандою, змін в законодавстві в напрямку посилення покарання за нелегальне перевезення товарів, зниження митної вартості.

Література

1. **Countries** in Transition 2001. WIIW Handbook of Statistics. — The Vienna Institute for International Economic Studies. — 497 p. 2. **Бліхар М.М.** Митна політика країн ЄС у контексті інтеграції до СОТ: реалії та перспективи для України / М.М. Бліхар // Світове господарство та міжнародні економічні відносини. — 2008. — № 7 (85). — С. 3 — 7. 3. **Ляшенко В.И.** Регулирование развития малого предпринимательства в Украине: проблемы и пути решения / В. Ляшенко. — Донецк : ИЭП НАН Украины, 2007. — 453 с. — ISBN 966-377-026-0. 4. **Остапенко І.М.** Марківсь-

ка задача прийняття рішень при плануванні рекламної компанії / І. Остапенко // Серія: Економіка та підприємництво. — 2008. — № 6. — С. 149 — 153. 5. **Маслов В.П.** Комплексные марковские цепи и континуальный интеграл Фейнмана / В. Маслов. — М. : Наука, 1976. — 191 с. 6. **Боровик О.В.** Дослідження операцій в економіці / О.Л. Боровик, Л.В. Боровик. — К. : Центр учб. літ., 2007. — 424 с. — ISBN 966-364-375-7. 7. **Ветенець Е.С.** Исследование операций. Задачи, принципы, методология : учеб. пособ. для студ. / Е. Ветенець. — М. : Высш. шк., 2001. — 208 с. — ISBN 5-06-003993-5. 8. **Таха, Хэмди, А.** Введение в исследование операций / Хэмди А. Таха — М. : Изд. дом «Вильямс», 2001. — 912 с. — ISBN 5-8459-0180-4.

Осадча Н. В. Методи прогнозування поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики держави

У статті досліджено актуальні питання прогнозування поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при зміні митної політики держави. Надано методіку анкетування та визначення ймовірності переходу до нових засобів декларування при зміні зовнішніх обставин та запропоновано використовувати Марковські ланцюги для прогнозування поведінки в процесі зміни митних ставок.

Ключові слова: митний режим, прогноз, Марковські ланцюги, політика протекціонізму, політика вільної торгівлі, митна політика.

Осадча Н. В. Методы прогнозирования поведения субъектов внешнеэкономической деятельности при изменении таможенной политики государства

В статье исследованы актуальные вопросы прогнозирования поведения субъектов внешнеэкономической деятельности при изменении таможенной политики государства. Представлена методика проведения анкетирования и определения вероятности перехода к новым способам декларирования при изменении обстоятельств и предложено использовать Марковские цепи для прогноза поведения в процессе изменения таможенных ставок.

Ключевые слова: таможенный режим, прогноз, Марковские цепи, политика протекционизма, политика свободной торговли, таможенная политика.

Osadcha N. V. Methods of predicting behaviour of the subjects of foreign economic activity in changing the customs policy of the state

At the article the actual questions of making prognosis of conduct of the foreign economic activities subjects under the state customs policy changing is analyzed. The methodology of questionnaires fulfilling and possibility definition of transforming to the new declaration methods under the circumstances changing is given. It's proposed to use the Markov's chains for making prognosis of conduct in the process of customs taxes changing.

Key words: customs regimes, prognosis, Markov's chains, protection policy, free trade policy, customs policy.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2009 р.
Прийнято до друку 27.11.2009 р.